

JELENTÉSEK AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYLET MEGBIZÁSÁBÓL A
MÚLT NYÁRON VÉGZETT VIZSGÁLATOK EREDMÉNYEIRŐL.

I.

Paläontologiai adatok az erdélyi Kárpátok ismeretéhez.

Dr. Herbieh Ferencztől.

Az európai geologiai térkép magyarországi bizottsága megbízott engem ezelőtt két évvel, a kevésbé ismeretes erdély-romániai Kárpátok geologiai viszonyainak átkutatásával. Ezen alkalommal a déli Kárpátok azon részében, mely nyugaton a Fogarasi havasokhoz csatlakozik és keleten a Királykőtől az erdélyi-romániai határláncz hosszában a Bucsecsen túl terjed, oly képződményeket láttam, melyek nemcsak kövületgazdaságuknál fogva paläontologiai, hanem a Kárpátok geologiai tanulmányára nézve stratigraphiai fontossággal is bírnak. Ennélfogva az Erdélyi Muzeum Igazgató Választmányának azon ajánlatot tettem, hogy ezen képződményekben paläontologiai gyűjtéseket eszközöltessen, a mit a nyár folyamán — jóllehet, a rossz időjárások által sokszorosan zavarva — magam teljesítettem.

Az eredmény, daczára az idő rövidségének, meglepő volt; bátor vagyok ezért a geologiai viszonyok felemlítésével együtt egy rövid paläontologiai áttekintést nyújtani.

Töröcsvártól nyugatra emelkedik a hatalmas Királykő, melynek meredek jura-mésztömege 20 kilometer hosszú ívet képez, külső oldalát a Fogarasi havasok kristályos tömege határolja, belső oldalát pedig egy öböl képezi, melyet vízdús, meredek és sziklás völgyek szelnek át. Ezen öbölnek geologiai viszonyai beszélendők itt meg. A hatalmas sziklaív, mely jura- és tithon-képződményekből áll, több mellékágot bocsát ezen öbölbe, mely mellékat, hogyha Töröcsvártól a Dimbovicsora vízterületére utazunk, többször keresztezünk, a fjordok képére emlékeztetnek, melyeknek partjait sziklafalak és szirtek veszik körül.

Az egész öböl a fjordokkal együtt fiatalabb képződményekkel van kitöltve, melyek a kréta-systemához tartoznak, részben azonban elmosva vannak és miután az erre vonatkozó bizonyítékot általában egy részletesebb kidolgozásra tartom fenn, ezúttal csakis a Dimbrovicsora vízterületének egy részére szorítkozom. Hogyha követjük ennek folyását forrásától,

a Királykőtől lefelé, la Cruca és Podu Dimbovitzi közt egy kiterjedtebb terület képződményéhez jutunk, mely a kréta-systema legalsó emeletéhez, a neocomhoz tartozik és részint márgából, részint mészkőből, részint homokkőből is áll.

A márga többé-kevésbé világos sárgásszürke, réteges, repedezett és a repedések szerint törékeny, hasonló a brassóihoz. A mészkő fehér, többé-kevésbé tömör, meglehetősen hatalmas rétegekben és padokban van letelepülve, szarukövet tartalmaz és általában igen kovasavdús, szintén repedezett és törékeny.

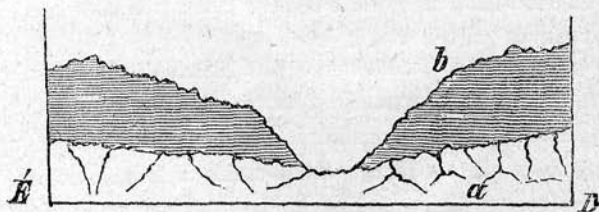
A homokkő vagy homokdús márga, sötétszürke színű, hasonlít a mi szürkeszínű mészdús régibb kárpáti homokkővinkhöz, szabályszerű rétegekben van letelepülve, a mi a Kárpátgeológokra nézve fontos.

Ezen letelepülések a Dimbovicsora völgyében legkevésbé 30 méter vastagságot érnek el és kissé déli irányban dülő, többé-kevésbé vastag rétegekben, a Királykő jura- v. tithon-mészkővére települve lépnek fel, a Dimbovicsora által pedig oly módon hasítottak, hogy mind a két ponton meredek partokat képeznek és ezáltal szép feltárást nyújtanak.

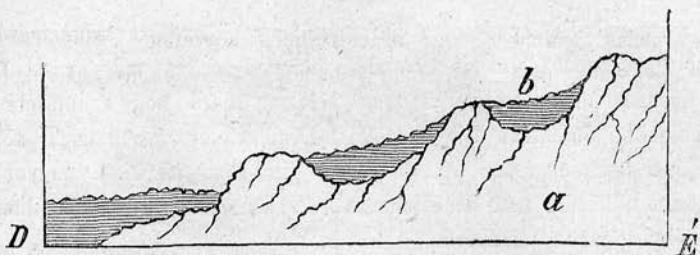
Hogyha a Vale Mulieriből La Cruca felé a Csetate Niamzului romokon át Podu Dimbovici felé utazunk, többször keresztezzük ezen képződményeket. A neocom-képződmények települése itt terraszszerű. Az első terrasz Vale Mulierinél kezdődik és a kis patak vízválasztójáig terjed, hol a juramész csekély szélességben napfényre bukkan; tovább lefelé megint találunk egy neocom terraszt és a romokon alól ismét egy neocom terraszra bukkanunk, mely a juramész egy sziklaháta által van megszakítva. Míg a juramész sziklahátán, délfelé csekély dűlés mellett, meglehetősen határozott rétegzést lehet észrevenni; addig a neocom-képződmények rétegei különmemű rétegzést mutatnak észak felé.

Megjegyzendő, hogy a romok közelében a neocom-képződmények fehér mészkőbe mennek át, mely a juramészkőtől nem volna megkülönböztethető, hogyha nem találtam volna benne Haploceras Grasanum kövületét.

A leírt szelvényt a következő átmetszetek tüntetik fel:

Dimbovicsora völgyének átmetszete.

Vale Mulieri átmetszete la Crucea és Podu Dimbovici közt, Töröcsnártól délre.

a = felső jura-mészkö,

b = neocom-márga.

A neocom-képződmények ezen világos és jelentékeny kiterjedéséből, körülvéve a juramész tömegei által, magyarázható ki annak fellépése Brassó vidékén, melyről Hauer a következőket mondja: „Az eddigelé jól átkutatott helyeken az (t. i. a neocom-márga) kisebb kiterjedésű tömegeket képez, melyek köröskörül jura-mészköből körülvéve, ebbe beszorulva látszanak.“ Geol. Siebenb. pag. 157.*)

Azonban a brassói völgytorkolat nem más, mint egy ilyen fjord, mely a Schullerstömzs jura- v. tithon-képződményeinek nyúlványai által képeztek, melyek egyrészt a Ruja, Kruku mik, Faca Drakului és Kapellenberg, másrészt a Hohe Rücken és Hangendsteinon keresztül a Gespreng felé nyomulnak.**) Ezen fjordban is eredetileg a krétaformáció képződményei üledtek le, melyek nagyjából újra elmosattak és jelenleg csak nyomai ismerhetők fel.

Az Érczhegység mészsirtjeiről irt dolgozatomban (Földtani Közlöny 1878.) a torozkói neocom-márga leírásánál már kifejtettem ennek genetikai összefüggését a juramésszel és utaltam arra, miként szorítkozott

*) Újabbban azonban Brassóban az u. n. Ördögszorosa neocom-márgájánál világosan azt észleltem, hogy az a juramészkö és a conglomerat közzé van települve.

A szerk.

**) Erre nézve saját megfigyelésem után azt a megjegyzést kell tennem, hogy a brassói hegységben a juramészkö, többszörös redővetés következtében nyugatról keletnek menve, hat vonulatot képez, ezek: 1. a rosnyói Burgberg és a keresztényfalvi Eichenberg; 2. a Hoher-Rücken, Gr. u. Kl. Hangender, Stein és a Gespreng hegy; 3. a Pietra Corbuluj, Koasza Prunduluj és a Schlossberg; 4. a Salamonszklák, Ördögszorosa, Kapellenberg (a Czenkkel), Schnecken- és Goldenberg vonulata; 5. a Rujá, Kruku mare, Kr.-mik és a Honterus rét; 6. a Schuller tető (Cristian mare), Lambia völgy, Dirste, Bácsfalú mészkő vonulatai; minélfogva a szerző által közölt vonulatjelzések így értendők.

A szerkesztő.

ezen márgának leülepedése a juramész tömeg közvetlen szomszédságára, míg az ugyanazon idejű, de távolabbi leülepedések egy más faciest képeznek; ugyanez áll ez esetben is, mert bebizonyítható, hogy az idősebb kárpáti homokkő Jalomitzá völgye felé a Dimbovicsora területének neocom-márgájával összefüggésben áll, illetőleg a jura-tömegetől kissé nagyobb távolságban, a kezdet már a Dimbovicsora vízterület sötétszürke homokos neocom-márgájában fellelhető.

Újabb időben sikerült nekem Törösvár, Rosnyó, Brassó és Hosszúfalú környékén a juramész öbleiben és fjordjaiban a felső kréta, Gault, Turon és Senon bebizonyíthatására vezérvölgyeket találnom, melyeknek részletes feldolgozását, mint már említém, magamnak tartom fenn. Ez alkalommal egy rövid áttekintést nyújtok azon kövületekről, melyeket a Dimbovicsora neocom-képződményeiben gyűjtöttem és melyek az erdélyi muzeum-egylet gyűjteményében vannak elhelyezve.

Belemnites dilatatus Blainville, Castellane (Basses Alpes.)

„ polygonalis Blainv. Castellane.

Olcostephanus Astierianus d'Orb, Castellane.

Haploceras Belus d'Orb, felső neocom, Gargas.

„ Beudanti Brongniart, Gault, Franciaország.

Ammonites bicurvatus Michelin, Gault, „

„ bidichomatus Leymerie, alsó neocom, Bar le Duc.

Phylloceras Calypso d'Orb, neocom, Depart. de la Drôme.

Ammonites Carteroni d'Orb, alsó neocom, Depart. Doubs.

Haploceras cassida Raspail, neocom, Caussol Grassenál.

Hoplites Castellanensis d'Orb. Castellane.

„ cryptoceras d'Orb. „

„ Didayanus d'Orb. „

Haploceras difficile d'Orb. „

„ Emerici Raspail, neocom felső rét. Gargas.

Ammonites Matheronii d'Orb. felső neocom, Cassis.

Phylloceras Morelianum d'Orb. felső neocom, Apt.

Hoplites neocomiensis d'Orb. Castellane.

Lytoceras quadrisulcatum d'Orb. alsó neocom, Gap.

„ reticostatum d'Orb. neocom, Vaucluse.

Phylloceras semistriatum d'Orb. Castellane.

Perisphinctes Leopoldinus d'Orb. „

Haploceras Grasanum d'Orb. „

Lytoceras inaequalicostatum d'Orb. alsó neocom, Barême.

Perisphinctes subfascicularis d'Orb. Castellane.

Haploceras nissus d'Orb. Gargas és Dep. Basses-Alpes.

Lytoceras subfimbriatum d'Orb. Castellane.

Phylloceras Velledae Michelin, Gault, Franciaország.

„ *Guettardi*, Raspail, neocom „

Ammonites infundibulum d'Orb. alsó neocom, Barême.

Acanthoceras angulicostatum d'Orb. Castellane.

Olcostephanus Jeanoti d'Orb. neocom, Hautes Alpes.

Nautilus neocomiensis d'Orb. Castellane.

„ *pseudoelegans* d'Orb. neocom, Franciaország.

Crioceras obliquatum d'Orb. neocom, Barême.

„ *Villersianum* d'Orb. alsó neocom. Nimes Dep. Gard.

„ *Emerici*, Leveillé, Castellane.

„ *Puzosianum* d'Orb. alsó neocom, Barême.

„ *asterianum* d'Orb. Gault, Franciaország.

„ *Duvalianum* d'Orb. Castellane.

Ezeket kivül még számos *Crioceras*, *Scaphites* és *Turrilites*, melyek behatóbb vizsgálatot igényelnek, továbbá a kinyult Ammonitek közül egyes *Baculites*, talán *Baculites neocomiensis* és *Baculites baculoides* jönnek itt elő.

Függelékül még egy néhány új alakot is sorolhatok fel. Ezek a következők.

Phylloceras Fichteli Herb. Háza korongalakú, involut, 95 mm. átmérőjű, igen keskeny köldökkel és igen finom előbordákkal bir, melyek a külső oldalon huzódnak keresztül, s a *Phylloceras Capitanei* alakok közül való. Jellemző két mély barázda, melyek a köldökből előre irányulva, ellenkező irányban futnak végig az oldalon és háton és a házat két egyenlő félre osztják.

Acanthoceras romanum Herb. Háza 140—150 mm. átmérőjű, meglehetősen széles köldökkel, mérsékelt magas tekervénynyel, a héjdiszítés épen a varratnál bütykösen kezdődő és vastagságban növekedő bordákból áll, melyek a tekervény kétharmad magasságában osztódnak, innen előre kanyarodnak és közel a külső oldalhoz bütykökkel birnak.

Ezen *Acanthoceras* faj közel áll az *Acanthoceras angulicostatum* d'Orb.-hoz, mely Castellanenál fordul elő az alsó neocomban, de különbözik ettől közel a külső oldalon levő borda-bütyköknél fogva és a gerinceél hiányánál fogva, mennyiben a bordáknak csupán gyenge nyomai futnak végig ezen. Én ezt Dimbovicsora völgyében la Crusán találtam a fehér szaruködűs, kovasavtartalmú mészkőben, Belemjtes dilatus Brgn. társaságában.

Haploceras mülierense Herb. Háza sima és meglehetősen széles köldökű, harántmetszete ovalis, meglehetősen széles és mély, 4—5 előre kanyarodó barázdája van, a dimensiók változók, mennyiben vannak példányok 90 mm., de vannak 200 mm. átmérőjűek is. Ezen *Haploceras* közel áll a *Haploceras* Beudanti, Brogn.-hoz, mely a Gaultban jön elő; de különbözik feltűnően alacsony tekervénye és barázdái által. Ezen fajt a Vale Mulieri sárgásszürke márgájában la Cruceán alól számos más neocom-kövéletekkel együtt találtam.

Haploceras Emilianum Herb. Háza igen lapos, tekervénye magas, köldöke meglehetősen keskeny, átmetszete elypticus, igen keskeny és magas, különösen felismerhető a köldeknél kiinduló, előre kanyarodó, az oldalakon nyalábszerűen végig futó bordákról. Ezen alak felületi diszítésére nézve hasonlít a *Hoplites heliacus* d'Orb.-hoz.

Ezen és a többi meglevő alakoknak részletesebb leírását egy specialis munkára, melyet idővel szándékom elkészíteni, tartom fenn.

A felsorolt kövéletek arra engednek következtetni, hogy nekünk itt a kréta-systema egy alsóbb osztályával, nevezetesen a neocommal és ha a meghatározások helyesek, részben a gault-tal van dolgunk; továbbá arra is engednek következtetni, hogy ezek teljesen megegyeznek a francia-, nevezetesen a Provenceben Castellanenál (Dep. Basses Alpes) előforduló, viszonyokkal.

II.

J e l e n t é s

az erd. orsz. muzeum-egylet igazgató-választmányának megbízásából az 1885. év nyarán végzett chiropterologiai gyűjtések eredményeiről és az erd. orsz. muzeum-egylet denevér-gyűjteményének jegyzéke.

Dr. Daday Jenő egyet. m. tanártól.

A múlt 1884-ik év nyarán az erd. orsz. muzeum-egylet Méltos Igazgató-választmányának megbízása és anyagi támogatása folytán alkalmam nyílt az erdélyországi denevérek tanulmányozására és összegyűjtésére. Az ily úton megkezdett vizsgálódásokat a nevezett egylet Igazgató-választmányának további támogatása következtében a folyó 1885. év nyarán szerencsés voltam tovább folytathatni és Erdély néhány, egymástól távolabb fekvő, oly helyein eszközölni gyűjtéseket, a hol a múlt évben ily czélból nem járhattam.